

PRIEREZOVÉ TÉMY

ZÁKLADNÁ ŠKOLA

Štátny vzdelávací program pre primárne vzdelávanie – 1. stupeň základnej školy a Štátny vzdelávací program pre nižšie stredné vzdelávanie – 2. stupeň základnej školy, platné od 1. 9. 2015 (ďalej iŠVP), prostredníctvom vzdelávacích oblastí a prierezových tém preferuje vo výučbe medzipredmetový prístup, a tým aj kooperáciu medzi jednotlivými vyučovacími predmetmi nielen v rámci danej vzdelávacej oblasti, ale aj medzi rôznymi oblasťami. Súčasne tento prístup vyžaduje uplatňovanie motivačných učebných postupov a vytváranie podporujúcej sociálnej klímy v škole.

Rýchlo sa meniaci realita súčasnej globalizovanej spoločnosti s masívnym prenikaním nových technológií a prehlbovaním sociálnych rozdielov medzi jednotlivými skupinami obyvateľstva ovplyvňuje postoje, hodnotový systém žiakov a mení ich konanie. Táto skutočnosť sa musí odzrkadliť aj vo vzdelávaní. Vhodným prostriedkom na to sú práve prierezové tematiky, ktoré sa svojím obsahom a výchovným zameraním premietajú do vymedzených vzdelávacích oblastí, dopĺňajú ich, prepájajú ich obsah s aktuálnym dňom v spoločnosti, s každodennou skúsenosťou žiaka a konkrétnej triedy. V tomto zmysle prierezové témy priaznivo ovplyvňujú proces utvárania a rozvíjania funkčných kompetencií žiakov.

1. stupeň základnej školy

Pre primárne vzdelávanie sú stanovené prierezové témy (ďalej PT):

- Osobnostný a sociálny rozvoj
- Výchova k manželstvu a rodičovstvu
- Environmentálna výchova
- Mediálna výchova
- Multikultúrna výchova
- Regionálna výchova a ľudová kultúra
- Dopravná výchova – výchova k bezpečnosti v cestnej premávke
- Ochrana života a zdravia

Prierezový charakter má aj **finančné vzdelávanie**. Odporúčame postupovať podľa Metodiky pre zapracovanie a aplikáciu tém finančnej gramotnosti do školských vzdelávacích programov základných škôl a stredných škôl:

<http://www.minedu.sk/metodika-pre-zpracovanie-a-aplikaciju-tem-financnej-gramotnosti-do-skolskych-vzdelavacich-programov-zakladnych-skol-a-strednych-skol/>:

Prierezové témy sú v iŠVP formulované prostredníctvom špecifických cieľov, ktoré má žiak postupne naplniť do **konca stupňa vzdelávania**. Tieto ciele sú uvedené v štátnom vzdelávacom programe v jednotlivých sekciách príslušných prierezových tém (strany 10 – 14):

http://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/svp_pv_2015.pdf

Cieľom uplatňovania prierezovej témy **Osobnostný a sociálny rozvoj** je prispieť k tomu, aby žiak:

- porozumel sebe a iným;
- optimálne usmerňoval vlastné správanie a prejavovanie emócií;
- uprednostňoval priateľské vzťahy v triede i mimo nej;
- osvojil si, využíval a ďalej rozvíjal zručnosti komunikácie a vzájomnej spolupráce;
- nadobudol základné prezentačné zručnosti osvojené na základe postupného spoznania svojich predpokladov a uplatňoval ich pri prezentácii seba a svojej práce;

- získal a uplatňoval základné sociálne zručnosti pre optimálne riešenie rôznych situácií;
- rešpektoval rôzne typy ľudí, ich názory a prístupy k riešeniu problémov;
- uprednostňoval základné princípy zdravého životného štýlu a nerizikového správania vo svojom živote.

Cieľom uplatňovania prierezovej témy **Výchova k manželstvu a rodičovstvu** je prispieť k tomu, aby (si) žiak:

- osvojil základné poznatky o biologických, psychických a sociálnych zmenách, ktoré ovplyvňujú vývin jeho osobnosti v súčasnosti i v budúcnosti;
- získal základné predpoklady pre zodpovedné rozhodnutia v oblasti medziľudských vzťahov;
- uprednostňoval základné princípy zdravého životného štýlu a nerizikového správania vo svojom (každodennom) živote.

Cieľom uplatňovania prierezovej témy **Environmentálna výchova** je prispieť k tomu, aby (si) žiak:

- osvojil základné pravidlá a zručnosti pre správanie sa v prírode s ohľadom na organizmy a ich životné prostredie;
- rozpoznal hlavné zmeny vo svojom okolí na základe pozorovania prírody;
- rozpoznal hlavné charakteristiky rôznych druhov životného prostredia;
- poznal a vyberal konkrétne možnosti smerujúce k ochrane a zlepšeniu svojho životného prostredia;
- podieľal sa aktívne na zveľaďovaní životného prostredia školy a jej okolia;
- správal sa šetrne k prírodným zdrojom, uskromnil sa v spotrebe, ktorá zaťažuje životné prostredie.

Cieľom uplatňovania prierezovej témy **Mediálna výchova** je prispieť k tomu, aby (si) žiak:

- uvedomil význam a vplyv médií vo svojom živote a v spoločnosti;
- pochopil a rozlíšil pozitíva a negatíva využívania, vplyvu médií a ich produktov;
- osvojil zodpovedný prístup pri využívaní médií na komunikáciu a vytváranie vlastných mediálnych produktov;
- nadobudol základy zručností potrebných na využívanie médií.

Cieľom uplatňovania prierezovej témy **Multikultúrna výchova** je prispieť k tomu, aby žiak:

- rešpektoval prirodzenú rozmanitosť spoločnosti;
- spoznával rozličné tradičné aj nové kultúry a subkultúry;
- akceptoval kultúrnu rozmanitosť ako spoločenskú realitu;
- uplatňoval svoje práva a rešpektoval práva iných ľudí.

Cieľom uplatňovania prierezovej témy **Regionálna výchova a ľudová kultúra** je prispieť k tomu, aby žiak:

- rozširoval a rozvíjal svoje znalosti o historických, kultúrnych a prírodných hodnotách svojho regiónu;
- vytváral si pozitívny vzťah k svojmu bydlisku, obci, regiónu a krajine;
- rozvíjal svoju národnú a kultúrnu identitu.

Cieľom uplatňovania prierezovej témy **Dopravná výchova – výchova k bezpečnosti v cestnej premávke** je prispieť k tomu, aby žiak:

- pochopil funkcie dopravy ako riadeného systému vymedzeného všeobecne záväznými právnymi predpismi na veku primeranej úrovni;

- osvojil si zásady, nadobudol spôsobilosti a praktické zručnosti bezpečného pohybu v cestnej premávke (chôdza, jazda na bicykli...);
- pochopil význam technického stavu a údržby vozidiel pre bezpečnú jazdu v cestnej premávke a prakticky zvládol základné úlohy údržby bicykla;
- uvedomil si význam technických podmienok dopravy a zariadení ovplyvňujúcich bezpečnosť cestnej premávky.

Cieľom uplatňovania prierezovej témy **Ochrana života a zdravia** je prispieť k tomu, aby (si) žiak:

- rozpoznať nebezpečné situácie ohrozujúce život a zdravie;
- osvojil si praktické zručnosti v sebaochrane;
- pochopil dôležitosť poskytnutia pomoci iným v prípade ohrozenia zdravia a života;
- vedel vhodne zareagovať v prípade potreby poskytnutia prvej pomoci;
- osvojil si základné činnosti súvisiace s pohybom a pobytom v prírode;
- rozvíjal svoju telesnú zdatnosť a pohybovú výkonnosť v prírodných podmienkach.

2. stupeň základnej školy

V nižšom strednom vzdelávaní sú stanovené prierezové témy (ďalej PT):

- Osobnostný a sociálny rozvoj
- Výchova k manželstvu a rodičovstvu
- Environmentálna výchova
- Mediálna výchova
- Multikultúrna výchova
- Ochrana života a zdravia

Prierezový charakter má aj **finančné vzdelávanie**. Odporúčame postupovať podľa Metodiky pre zapracovanie a aplikáciu tém finančnej gramotnosti do školských vzdelávacích programov základných škôl a stredných škôl:

<http://www.minedu.sk/metodika-pre-zpracovanie-a-aplikaciju-tem-financnej-gramotnosti-do-skolskych-vzdelavacich-programov-zakladnych-skol-a-strednych-skol/>:

Prierezové témy sú v iŠVP formulované prostredníctvom špecifických cieľov, ktoré má žiak postupne naplniť do **konca stupňa vzdelávania**. Tieto ciele sú uvedené v štátnom vzdelávacom programe v jednotlivých sekciách príslušných prierezových tém (strany 10 – 13):

http://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/svp_nsv_6_2_2015.pdf

Cieľom uplatňovania prierezovej témy **Osobnostný a sociálny rozvoj** je prispieť k tomu, aby (si) žiak:

- porozumel sebe a iným;
- optimálne usmerňoval vlastné správanie;
- osvojil si, využíval a ďalej rozvíjal zručnosti komunikácie a vzájomnej spolupráce;
- nadobudol základné prezentačné zručnosti osvojené na základe postupného spoznania svojich predpokladov a uplatňoval ich pri prezentácii seba a svojej práce;
- získal a uplatňoval základné sociálne zručnosti pre optimálne riešenie rôznych situácií;
- rešpektoval rôzne typy ľudí a ich názory a prístupy k riešeniu problémov.

Cieľom uplatňovania prierezovej témy **Výchova k manželstvu a rodičovstvu** je prispieť k tomu, aby (si) žiak:

- osvojil základné poznatky o biologických, psychických a sociálnych zmenách, ktoré ovplyvňujú vývin jeho osobnosti v súčasnosti i v budúcnosti;
- získal základné predpoklady pre zodpovedné rozhodnutia v oblasti partnerských vzťahov, manželstva a rodičovstva;
- osvojil zásady bezpečného správania a porozumel rizikám v oblasti sexuality;
- uprednostňoval základné princípy zdravého životného štýlu a nerizikového správania vo svojom (každodennom) živote.

Cieľom uplatňovania prierezovej témy **Environmentálna výchova** je prispieť k tomu, aby (si) žiak:

- rešpektoval základné pravidlá pre správanie sa v prírode s ohľadom na organizmy a ich životné prostredie;
- rozpoznať a vyhodnotil zmeny v prírode a vo svojom okolí;
- poznal možnosti smerujúce k ochrane a zlepšeniu životného prostredia, podieľal sa na aktivitách (školy) smerujúcich k ochrane a zlepšovaniu životného prostredia širšieho okolia (školy, obce...);
- získal informácie o zásahoch človeka do životného prostredia a vyhodnotil ich dôsledky v lokálnych a globálnych súvislostiach;
- rozlišoval technológie a výrobky šetrné k životnému prostrediu;
- šetrne sa správal k prírodným zdrojom;
- aktívne sa podieľal na eliminácii znečistenia životného prostredia.

Cieľom uplatňovania prierezovej témy **Mediálna výchova** je prispieť k tomu, aby (si) žiak:

- uvedomil význam a vplyv médií vo svojom živote a v spoločnosti;
- nadobudol základné technické zručnosti potrebné pre používanie médií a médiá využíval zmysluplne;
- pochopil a rozlíšil pozitíva a negatíva využívania, vplyvu médií a ich produktov;
- získal kritický odstup od mediálnych produktov a ich obsahov a rozpoznať mediálne spracovanú realitu;
- osvojil si zodpovedný prístup pri využívaní médií na komunikáciu a vytváranie vlastných mediálnych produktov.

Cieľom uplatňovania prierezovej témy **Multikultúrna výchova** je prispieť k tomu, aby (si) žiak:

- rešpektoval prirodzenú rozmanitosť spoločnosti;
- spoznal rozličné tradičné aj nové kultúry a subkultúry;
- akceptoval kultúrnu rozmanitosť ako spoločenskú realitu;
- uplatňoval svoje práva a rešpektoval práva iných ľudí;
- mal možnosť spoznať naše kultúrne dedičstvo a rozvíjal tak svoju kultúrnu identitu.

Cieľom uplatňovania prierezovej témy **Ochrana života a zdravia** je prispieť k tomu, aby (si) žiak:

- rozpoznať nebezpečné situácie ohrozujúce život a zdravie;
- osvojil si praktické zručnosti v sebaochrane;
- pochopil dôležitosť poskytnutia pomoci iným v prípade ohrozenia zdravia a života;
- vedel poskytnúť predlekársku prvú pomoc;
- mal možnosť cieľavedome rozvíjať svoju telesnú zdatnosť a odolnosť organizmu na fyzickú a psychickú záťaž v náročných životných situáciách;
- orientoval sa pri pohybe a pobyte v prírode.

Prierezové témy sú povinnou súčasťou školského vzdelávania. **Môžu sa realizovať:**

- ako súčasť učebného obsahu vyučovacích predmetov,
- prostredníctvom samostatných projektov, seminárov, vyučovacích blokov, kurzov a pod.,
- môžu tvoriť samostatný vyučovací predmet z rámca voliteľných (disponibilných) hodín.

Tieto formy môžu byť ľubovoľne kombinované.

1. PT ako súčasť učebného obsahu vyučovacích predmetov

Problematika prierezových tém sa prelína rôznymi oblasťami života, v dôsledku čoho môže byť začlenená do rôznych vyučovacích predmetov.

V tomto prípade sa v ŠkVP vo všeobecnej časti uvádzajú len ciele prierezovej témy, prípadne vyučovacie predmety, v ktorých sú napĺňané.

Ak sú ciele PT napĺňané v rámci vyučovania konkrétnych predmetov, nie je potrebné ich osobitne zaznamenávať v triednej knihe.

2. PT formou projektov, seminárov, vyučovacích blokov, kurzov, ...

V ŠkVP sa rozpracuje konkrétny projekt / kurz / blok, ... (Čo? Kto? Kedy? Ako? ... podľa potrieb a charakteru projektu / kurzu / bloku).

Napríklad projekt:

- Názov projektu: VODA V NAŠOM ŽIVOTE
- Téma/stručný obsah: Voda a životné prostredie
- Ciele: konkretizovať ciele zo ŠVP
- Cieľová skupina: 5. a 6. ročníky
- Časový plán/rozpis činností: september: ..., október: ...
- Materiálne zabezpečenie: ...
- Čiastkové výstupy: priebežné správy, skupinové reflexie, dokumentácia
- Prezentácia a vyhodnotenie: ...
- Koordinátor: ...

Sekcia regionálneho školstva MŠVVaŠ SR predkladá každoročne výzvy na podávanie žiadostí o financovanie rozvojových projektov (zverejňuje ich na svojom webovom sídle v sekcii Regionálne školstvo/Rozvojové projekty v regionálnom školstve):

<http://www.minedu.sk/vyzvy-na-podavanie-ziadosti-o-poskytnutie-financnych-prostriedkov-zverejnene-v-roku-2017/>

3. PT ako samostatný vyučovací predmet

V tomto prípade je hodinová dotácia použitá z voliteľných (disponibilných) hodín.

V ŠkVP sa predmet uvádza v učebnom pláne a sú preň vypracované učebné osnovy.

Formu a rozsah učebných osnov ŠkVP platná legislatíva nestanovuje, je v kompetencii školy zvoliť primeraný rozsah a formu vzhľadom na svoju profiláciu a vzdelávací zámer. Učebné osnovy by mali obsahovať minimálne:

- charakteristiku novovytvoreného vyučovacieho predmetu,
- vzdelávacie ciele,
- vymedzenie výkonu (výkonový štandard),
- vymedzenie učebného obsahu (obsahový štandard).

Odporúčame, aby vedenie školy vytváralo podmienky pre prácu **koordinátorov prierezových tém**, ktorých úlohou je:

- koordinovať konkrétnu PT v škole – vypracúvať stratégiu a prípravu podmienok pre jej realizáciu,
- spolupracovať s vedením školy, učiteľmi, zamestnancami; rodičmi, mimovládnyimi organizáciami, orgánmi štátnej správy, osvetovými zariadeniami...,
- koordinovať realizáciu školských aktivít,
- koordinovať propagáciu,
- navrhovať opatrenia na zlepšenie...

Ak má byť implementácia PT zmysluplná a vychádza sa zo skutočných potrieb učiteľov a žiakov, je vhodné, aby sa všetci pedagógovia stretli a spoločne si ujasnili, ktoré ciele, v ktorom ročníku a akým spôsobom budú naplňovať.

K zamedzeniu formálneho prístupu pri uplatňovaní PT je dôležitá **aktívna účasť žiakov** a snaha o kreatívne riešenie konkrétnych problémových úloh vo vzájomnej spolupráci. Je tiež vhodné, aby boli aktivity ukončené spoločnou reflexiou (otázkami, ktoré smerujú k vyhodnoteniu uskutočnenej aktivity z pohľadu žiaka: ako aktivitu vnímal, čo si uvedomil, čo mu priniesla, či sa niečo nové dozvedel pre svoj život...). Z pohľadu učiteľa ide tiež o reflexiu smerom k naplňaniu vytýčeného cieľa.

Účinnosť pôsobenia prierezových tém sa môže zvýšiť:

- realizáciou relevantných mimoškolských **aktivít** ako napríklad výlety, exkurzie, brigády, súťaže, besedy, premietanie filmov a podobne;
- zapájaním sa do programov, **projektov** a súťaží so zameraním na ciele PT.

Učители môžu **spolupracovať s rôznymi centrami, strediskami a neziskovými organizáciami** na podporu skvalitnenia a vytvárania vhodných podmienok PT v škole i mimo školy v súlade s cieľmi výchovy a vzdelávania.

Štátny pedagogický ústav na svojom webovom sídle vytvoril priestor pre metodickú podporu inovovaných Štátnych vzdelávacích programov, kde učители nájdu pomoc, inšpiráciu a rôzne nápady a podnety určené na vyučovanie a tiež naplňovanie výchovnovzdelávacích cieľov prierezových tém.

V Bratislave 28. 09. 2017